

Nei til japansk løsning

102355

FNs Høykommissær for flyktninger, japanske Sadaka Ogata, har gjort den japanske løsningen stueren også blant norske politikere. Her er hun sammen med statsminister Gro Harlem Brundtland i Oslo i april i fjor.

(Foto: NTB.)

Av Astri Suhrke

En japansk løsning, kalte man det da japanerne tilbød seg å betale for flyktninghjelp i andre land, fremfor å ta imot flyktninger hjemme. Tilbudet ble mottatt selv om mange gren på nesen.

Det var for krast, og stred mot tidens rettenkning. De ortodokse den gang krevde at flyktninger skulle hjelpes langt vekk fra hjemlandets redsler. Alle nasjoner måtte ta sin kvote med flyktninger. De fleste tok utenom Japan.

Til gjengjeld måtte Japan punge ut. Førti prosent av kostnadene til å etablere flyktningleirer for hundretusener av indokinesiske flyktninger i Sørøst-Asia lovet Japan å betale. Det var i 1979, da verdenssamfunnet samlet seg i Genève for å finne en løsning på tidens største flyktningkrise.

En veritabel flodbølge av mennesker hadde veltet inn over Sørøst-Asia fra Vietnam, Laos og Kambodsja. Alle må hjelpe, var parolen i Genève i 1979. Begrepet kvoteflyktning ble lansert. Alle land måtte ta et visst antall. Amerikanerne nedfelte moralen og svingte svøpen.

Vel et tiår senere er kommunismen forsvunnet, det politiske insentiv til å motta flyktninger svekket, og en ny rettenkning etablert. Nå heter det at flyktninger må hjelpes i eget land, eller i nabolandene, inntil de kan vende hjem.

Den nye rettenkningen har flere grunnstener. En er at flyktninger i utgangspunktet ikke burde eksistere. På en internasjonal konferanse i Genève tidligere i år diskuterte delegasjoner fra 42 land og internasjonale organisasjoner hvordan bistandspolitikken kan legges om, slik at verden får færre flyktninger og migranter. Konferansen var arrangert av FNs Høykommissær for flyktninger og Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO).

Dersom flyktninger tross alt oppstår, bør de helst hjelpes i eget land, er grunnstene nr. 2. Det var den kurdiske modellen under Gulfkrigen i 1991. Tusensvis av kurdere strømmet mot Tyrkias grense, men tyrkiske soldater sperret veien. Da gikk de allierte inn – med FNs velsignelse og USA i spissen – og opprettet en sone for flyktningene på den irakiske siden isteden.

■ ■ Den såkalte japanske løsningen av flyktningproblemet – å betale for flyktninghjelp i andre land – er i dag blitt normen blant verdens rike land. Astri Suhrke, tidligere journalist, nå forskningsleder ved Chr. Michelsens Institutt i Bergen, drøfter denne løsningen med henblikk på situasjonen i det tidligere Jugoslavia.

Grunntese nr. 3 heter repatriering. I prinsippet bør flyktninger dra hjem. 1992 er repatrieringsår, sa Sadaka Ogata da hun overtok som FNs Høykommissær for flyktninger.

Den japanske Høykommissæren utformer en flyktningpolitikk som har nært slektskap til det man i 1979 kalte en japansk løsning. Men nå er det blitt normen blant verdens rike land.

Den nye rettenkningen har – som alle ortodoksier – sterke og svake sider. Praktisk og realpolitisk sett taler mye for å hjelpe flyktninger i nabolstatene, eller i eget land om beskyttelse der er mulig. Derved blir eventuell repatriering lettere. Det forutsettes at flyktninger i prinsippet ønsker å vende hjem. De er flyktninger nettopp fordi de ble tvunget til å reise.

Serberne «renser» utvalgte områder

se.

Men i praksis må dette bestemmes av forholdene i hver enkel krise. Er lokal beskyttelse mulig? Er konflikten av en slik art at flyktningene kan forvente ikke bare fred, men en gjenoppbygging av en samfunnsmessig orden og en ny sosial kontrakt som gjør det mulig for dem å vende tilbake? Er andre land – oss selv inkludert – villige til å ta det politiske ansvar som følger ved å etablere beskyttede soner inne i et konfliktområde?

Svarene vil variere med krisene. Har vi i eks-Jugoslavias tilfelle grunnlag for å svare ubetinget ja på alle? Neppe.

Hva med utrenskningsargumentet? Serbiske styrker «renser» nå utvalgte områder for muslimer og kroater. Høykommissærens kontor og de fleste europeiske land mener man faktisk bidrar til denne prosessen ved å gi ofrene mulighet til å etablere seg andre steder. Midlertidig og geografisk avgrenset asyl, derimot, er et signal om at pogromer ikke er akseptabelt. Verdenssamfunnet forfekter derved prinsippet om at minoriteter må få vende hjem, og at en pluralistisk løsning innenfor eksisterende stater er eneste løsning.

Men forfekter verdenssamfunnet i form av FN, KSSE eller EF dette prin-

sippet med stort annet enn vakre ord i dag? Hvis omverdenens flyktningpolitikk skal være det viktigste våpen mot etnisk «rensing», er det liten grunn til å tro at serbisk militær vil være særlig lydhør.

Utrenskning av etniske og religiøse mindretall er ikke noe nytt, hverken i samtiden eller tidligere. Dersom en liberal asyl- og bosettingspolitikk faktisk oppmuntrer til videre overgrep, hvorfor har ikke argumentet veiet tungt i lignende situasjoner? For eksempel: Etniske kinesere som i tusenvis forlot Vietnam var ofre for etnisk utrenskning. Da tok vestlige land imot, uten synlig frykt for at åpne armer ville skape mer utrenskning.

Vesten vegret for å motta jøder i '38

Konklusjonen er ikke at alle Balkans flyktningmillioner – i likhet med indokineserne – skal distribueres over resten av Europa og Nord-Amerika. Men det må være større smidighet enn den nye rettenkningen hittil har tillatt. Det tyske forslaget om kvoteflyktninger bør tas opp, i hvert fall i form av midlertidig opphold i flere land. Grunnen er ikke av praktisk, men prinsipiell humanitær art.

Stuer vi eks-Jugoslavias flyktninger sammen i et hjørne av Europa, gir det et signal til de stridende parter: Ofrene for krig og utrenskning ønsker heller ikke vi å ha i våre lokalsamfunn. Dette er et budskap om intoleranse og ulik menneskeverd som legitimerer de krefter av religiøs og etnisk hat som raser i Balkan.

Slik leser mange historikere lærdommen av en dyster konferanse i 1938 i Evian i Frankrike. Der vegret Europas demokratier og USA seg mot å ta imot jøder som prøvde å unnslippe Hitlers grep. Det var et signal som bare kunne oppmuntre til videre forfølgelse – jødene var ikke engang asylretten verd. Konsekvensene kjenner vi.

Sporene skremmer. Derfor må selv Norge, i Europas utkant, ta imot noen flyktninger fra Balkan. Alle bør ikke hjelpes i kriseområdet eller frontlinjestatene – utrenskningsargumentet er riktig bare når det stilles på hodet.